

Variațiuni pe o temă dată

HORIA CIUGUDEAN

DIALOG

SUB titlul „Destine confiscate” (ID, martie 2008, p. 28), dl Cătălin Anghel ne propune abordarea sub aspect juridic a unui subiect ce se menține într-o nedorită actualitate: proiectul minier de la Roșia Montană. Prezent frecvent în mass-media ultimilor 7–8 ani¹, proiectul a focalizat adversitatea societății civile împotriva unei companii miniere cu practici deseori discutabile, sprijinită de funcționari ai statului român sau politicieni care i-au sugerat posibilitatea obținerii facile a autorizațiilor de exploatare, la limita sau chiar cu ignorarea unor prevederi legale². Înaintea altor considerații, aș dori să fac aici o primă remarcă: dacă instituțiile administrației locale și centrale și-ar fi făcut datoria în toți acești ani, cu siguranță nu ar mai fi existat la ora actuală un subiect de dezbatere. Soluționarea punctuală, în conformitate cu reglementările legale, a tuturor aspectelor legate de proiectul minier, ar fi prevenit dislocarea prematură a unei părți din populația Roșiei, scindarea comunității și toate dramele derivate din aceasta. S-ar fi evitat totodată cheltuirea multora dintre milioanele de dolari pe care societatea minieră clamează a le fi investit în zonă, prematur, după opinia noastră, în absența acordului de mediu.

Revenind acum la articolul dlui Anghel, nu pot decât să mă declar de acord cu principala teză pe care d-sa o susține, și anume că problema Roșiei Montane este în primul rând una de proprietate, mai exact natura incompletă a acesteia în zonele cu zăcăminte aurifere din Ardeal. Este evident că modul defectuos (eufemistic spus!) în care s-a rezolvat problema dreptului la proprietate în România postdecembristă nu putea să nu se răsfrângă și asupra foștilor aurari din zona Munților Apuseni³. Deși unii dintre aceștia dețin titluri de cuxă⁴, care le conferă drepturi de exploatare încă valabile ale unor perimetre miniere la Roșia Montană, ei nu au putut obține recunoașterea acestor drepturi în justiție până acum, după cum nu au putut obține despăgubiri pentru instalațiile miniere confiscate de stat prin legea naționalizării din 1948. Și aceasta în pofida faptului că pe extrasele de carte funciară eliberate chiar recent asemenea instalații – celebrele șteampuri – continuă să figureze distinct, alături de alte bunuri imobiliare, ceea ce simplifică mult procedurile de identifi-

care a proprietarilor păgubiți de statul comunist. Mai grav chiar, guvernele de după 1989, bazându-se pe prevederi constituționale care consideră subsolul bun public, au concesionat perimetrele aurifere unor companii străine⁵, ignorând drepturile anterioare de exploatare cuprinse în titlurile de cuxă. Fără a putea fi bănuț, sper, de remarci cu substrat rasial, nu pot să nu observ că statul român este mai degrabă dispus să returneze aurul confiscat etniei rrome sub formă de salbe decât pe cel deținut de foștii mineri ai Apusenilor în baza unor documente perfect legale în oricare altă țară europeană.

Susținând că problema Roșiei Montane este în primul rând una de legitimitate, dl Anghel nu limitează însă acest demers la problema proprietății, ci îl extinde și asupra celor care au dreptul de a se opune exploatarei, ceea ce în opinia noastră reprezintă pur și simplu o limitare a dreptului la libera opinie. Autorial pare să ignore complet faptul că, prin dimensiunile sale, o exploatare minieră de genul celei preconizate la Roșia, depășește cu mult ca impact zona respectivă, putând afecta întreaga parte sudică a Munților Apuseni și chiar regiuni mai îndepărtate. Că așa stau lucrurile o dovedește recunoașterea potențialului efect transfrontalier în procedura de evaluare a impactului asupra mediului, ceea ce a dus la obligativitatea consultării țărilor vecine.⁶ Prin urmare nu doar locuitorii Roșiei Montane au dreptul de a se pronunța asupra oportunității proiectului minier și tehnologiilor pe care le implică, dar și populația altor localități din Transilvania care vor fi direct afectate de efectele poluării. Pentru a rămâne imparțial, dl Anghel ar fi trebuit să vorbească despre costuri nu doar în cazul stopării proiectului minier (costul resursei neexploatare), ci și în cazul acțiunii de refacere a mediului în zona afectată de proiect, cost imens și niciodată onorat până la capăt de companiile miniere.

Din momentul în care părăsește aspectele legate de regimul juridic al proprietăților miniere din Apuseni, tânărul jurist de la Cluj se lansează într-o serie de observații critice vizându-i pe opoziții proiectului. Evocându-i patetic pe moșii „obișnuiți cu viața grea, care nu se tem să-și ia destinul în propriile mâini”, într-un mod care-mi amintește involuntar de clișeele literaturii anilor '50, dl Anghel consideră că oamenii Roșiei nu au nevoie de ONG-uri care să le protejeze interesele, după cum nu au

nevoie nici de stat. D-sa nu realizează că tocmai absența asistenței juridice, oferită mai târziu de unele ONG-uri, a făcut ca cetățenilor Roșiei să le fie de la bun început încălcate o parte din drepturile legitime. După cum mi se pare cel puțin exagerat a afirma că acestor oameni li se refuză orice șansă la dezvoltare, în numele protecției mediului. Aici se află de altfel și una dintre explicațiile titlului, aplicarea principiilor ecologice la Roșia Montană însemnând, în accepțiunea dlui Anghel, confiscarea destinului unei comunități. Într-o atare optică, principalul pericol în zonă nu pare a-l reprezenta gigantica exploatare minieră de suprafață, de neconcep în într-o zonă locuită din orice țară occidentală, dar perfect acceptabilă în inima Munților Apuseni, o zonă cu un potențial turistic aflat de-abia la începuturile dezvoltării sale. Pentru autor, dezvoltarea zonei Roșiei Montane este sinonimă cu mineritul, ceea ce îl plasează, cu sau fără voia sa, pe o poziție identică cu cea a companiei RMGC. Problema este însă că, prin dictatul acestei politici de dezvoltare monoindustrială, în Roșia au fost practic stopate de aproape 10 ani orice alte forme de inițiative private ale locuitorilor, condamnați să depindă astfel exclusiv de succesul/insuccesul proiectului minier. Că există alternative de dezvoltare în cazul fostelor regiuni miniere o dovedește, la mai puțin de 30 km distanță de Roșia, zona Zlatnei, în care o administrație locală energetică reușește să acceseze fonduri europene considerabile pentru ecologizare și reconversia forței de muncă.

Fără a-l bănuț pe dl Anghel de partizanat în dezbateră pe care ne-o propune asupra Roșiei Montane, nu pot să nu observ că d-sa utilizează și câteva dintre pseudo-informațiile și clișeele puse în circulație de promotorii proiectului și conținute în documentația elaborată de consultanții RMGC. Obligat să admită că „peisajele superbe și satele pitorești creează o imagine idilică ce farmecă orice trecător”, dl Anghel revine însă imediat și ne asigură că „la o privire mai atentă, același trecător va fi șocat de lipsa celor mai primare utilități, cum ar fi drumuri asfaltate, apă curentă, canalizare, electricitate sau gaz”. Fie-mi permis să mă întreb dacă autorul a vizitat cu adevărat Roșia Montană ori, dacă a vizitat-o, mă întreb cine i-a furnizat informațiile cu privire la utilități? Ca unul care urc drumul Roșiei măcar o dată în an, nu l-am văzut niciodată lipsit de asfalt, a cărui stare, ce-i drept, lasă mult de dorit, dar

parcă nici autostrada București-Pitești nu stă mai bine. Electricitatea și apa (mai mult sau mai puțin curentă) sunt introduse de decenii bune, cât privește gazul, având în vedere actualele și mai ales viitoarele prețuri, roșienii nu se grăbesc să-l revendice. Prin urmare, „lipsa celor mai primare utilități” la Roșia Montană este mai degrabă o aserțiune preluată din campania bine orchestrată a companiei miniere, care promise să reverse cornul abundenței peste localitate, decât constatarea drumețului curios să descopere acest străvechi centru minier.

Vreau să cred că o bună parte din viziunea pe care dl Anghel ne-o propune asupra cazului Roșia Montană este în primul rând rezultatul unei insuficiente documentări, combinată din păcate și cu o atitudine vizibil ostilă tematicii ecologice, considerată îndeobște ca apanaj al stângii politice și deci automat repudiabilă.

✎

¹ Pe lângă apariția unor știri punctuale legate de sinuoasa evoluție a proiectului în cotidienele centrale și locale, Roșia Montană a constituit subiectul unor suplimente ale revistelor *Dilema veche* (nr. 147/2006) și „22” (nr. 875/2006), sau tema unor talk-show-uri televizate (la TVR1 – „Între Bine și Rău” sau BrTV – „Nașul”). Remarcabile rămân și câteva documentare premiate la festivaluri internaționale (*New Eldorado* al maghiarului Tibor Kocsis sau *Sunset of Goldminers* al Cristinei Oancea – TVR).

² Această modalitate de „atrageră” a investițiilor străine a contribuit substanțial la crearea unei imagini de „țară bananieră” pentru România, în care orice este posibil și poate fi obținut, chiar (sau mai ales!) prin ocolirea legii.

³ Invocarea tezei „tălhăriei publice” (*legal plunder*), de care dl Cătălin Anghel acuză statul postdecembrist în cazul concesiunilor miniere, mi se absolut corectă.

⁴ Cuxele reprezentau titluri de valoare, respectiv participații la concesiunile miniere cu o valabilitate de până la 90 de ani.

⁵ Nu pot fi de acord cu dl C. Anghel, care-i califică pe cei care critică politica de transferare a zăcămintelor de resurse naturale strategice ale României drept „naționaliști”. Consecințele concesionării rezervelor de petrol și gaze naturale, odată cu privatizarea companiilor de producție și distribuție, justifică pe deplin criticile unor economiști (vezi opiniile lui Ilie Șerbănescu în nr. 839 al *Revistei* „22”).

⁶ Dintre acestea doar Ungaria s-a implicat cu seriozitate în consultări, fapt explicabil în primul rând prin consecințele directe pe care le-a suportat în urma accidentului minier de la Baia Mare din anul 2000. ✎